תורה אור

ונטל אחד מן האלולין והשאר פטורין ממה נפשך: אי באחד באלול ר"ה, דאלול ותשרי מצטרפין ודאב פטורים, ואי באחד בתשרי ר"ה, דאב ואלול מצטרפין דתשרי פטורין, מאי אמרת לצרפו לגורן אחר, *עשירי ודאי אמר רחמנא ולא ספק, פשיטא: מהו דתימא לגזור דילמא אתי למישקל מהנך קמ"ל: **מתני'** (א) א] כיצד מעשרין: כונסן לדיר ועושה להם פתח קטן כדי שלא יהו שנים יכולין לצאת כאחת (ג)(ומונין) ב] א' ב' ג' ד' ה' ו' ז' ח' ט' והיוצא עשירי סוקר בסיקרא ואומר ה"ז מעשר, לא סקרו בסיקרא ולא מנאן בשבט, או שמנאן רבוצים או עומדים הרי אלו ג] מתעשרין, היה לו מאה ונטל עשרה, עשרה ונטל אחד, אין זה מעשר, רבי יוסי בר' יהודה אומר, מעשר. *ב קפץ אחד מן המנויין לתוכן ד](הרי אלו) פטורין, מן המעושרין לתוכן כולם ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים:

גמ' ת"ר כיצד מעשר: כונסן לדיר ועושה להם פתח קטן כדי שלא יהו שנים יכולין לצאת כאחד ה] אימותיהם מבחוץ והם מבפנים וגועות ויוצאות לקראת אמן ולפקינהו, אינהו "יעבור" כתיב ולא שיעבירוהו, ולשדי להו ירקא וליפקו ו](לותיה) אמר רב הונא גזירה משום לקוח ומשום יתום ת"ר כל אשר יעבור (ג) ז](תחת) פרט לטריפה שאינה עוברת "תחת השבט" מצוה למנותן בשבט, "לא מנאן בשבט או שמנאן רבוצים או עומדים מנין? תלמוד לומר העשירי קדש מ"מ, ואין לי אלא שקרא שמו עשירי, לא קרא שמו עשירי מנין? ת"ל יהיה קדש מכל מקום, יכול היו לו מאה ונטל עשרה, עשרה ונטל אחד, יכול יהו מעושרין ת"ל "עשירי" ואין זה עשירי ר' יוסי בר' יהודה אומר מעשר מאי טעמיה דר' יוסי בר' יהודה? סבר ליה כאבא אלעזר בן גומל דתניא אבא אלעזר בן א) גומל אומר ב) ונחשב לכם תרומתכם ח] בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה גדולה ואחת תרומת מעשר, כשם שהתרומה גדולה ניטלת באומד ובמחשבה

א) [גומל כך גי' תו"י בכריתות ובגיטין איתא גמלא] ב) ביצה יג: מנחות נד: גיטין לא:

רש"י

ונטל אחד מן האלולין. ולא שיכוין ט] אוליאנו בעשירי דהא כתיב לא יבקר אלא כמדומה כגון שמנאן רבוצין או עומדין *דהשתא(א"ס) נכווני דליהוי אחד מן האלולין עשירי אבל אם היה מעבירם בפתח תחת השבט לא ידעלכין] נפיק בריש עשרה וה"נ אמרינן לקמן רבוצין או עומדין הרי אלו מעושרין : ודאב פטורין. דליכא מאותה שנה אלא חמשה : מאי אמרת לצרפו. הנך חמשה דתשרי לגורן אחר עם אותן שיולדו לאחר כן באותה שנה עצמה ילטרפו עמהן בפרוס הפסח : לא אפשר. משום דעשירי ודאי אמר רחמנא דיהיה קודש ולא ספק כגון הכא דשמא אלו ה' דתשרי נפטרו כבר באותו שנטל מן האלולין דאלול ר"ה : פשיטא. דהנך האלולין נוטל דאי מהנהו דאב לא ליהוי עשירי דשמא אלול ר"ה וליכא משנה שעברה אלא ה' וליכא בהו דין מעשר ואי מהנהו דתשרי אהנך י' דאב ואלול דילמא תשרי ר"ה וליכא נמי דין מעשר בהנהו ה' ותו דהנך י' (ד) ודאב ואלול לא ליהוו מעושרים: למישקל מהנך. דאב ותשרי: **מתני'** לצאת כאחד. שאם היו [א] יוצאים יא] כאחד יהיו תשיעי. ועשירי מקולקלין כדלקמן : רבוצים. שכובים : ונטל עשרה עשרה. יב] כלומר שלא מנאן אחד שנים ג' אלא י' בבת אחת נטל בכל פעם ופעם ומכל עשרה נטל אחד למעשר אין זה מעשר משום דצריך למונתן כדי שיבא עשירי למנינא קודש : טעמא דרבי יוסי מפרש בגמ' : מן המנויין. מאותן שכבר עברו בפתח תחת השבט אע"פ שאינן עדיין מעושרין וכגון שמנה וחזר אחד מהן וקפץ לתוך הדיר להמנויין הויין פטורין במנין הראוי כדמפרש בגמ' ומשום דאין ידוע היזה הפטור לכך כל מה שבדיר פטורין : מן המעושרין. מן המעושרות גופייהו : **גמ'** יתום. שמתה אמו קודם שנולד והשתא אי הוה שדו ירקא הוה נפיק כמי יתום למיפטר ואע"ג דליכא יתום דמיחייב כגון שנולד ואח"כ מתה אמו והוה לא נפיק אלא ע"י ירקא מ"מ בהא דמעמיד אמותיהן של אלו מבחוץ ליהוי ליה הכירא ויהיה נזכר דיתום ולקוח לאו בני עשורי נינהו : טריפה אינה עוברת. כגון שנשברו רגליה מן הארכובה ולמעלה ולא מצי למיזל : ה"ג יכול היו לו מאה וכו' : בשתי תרומות. ואע"ג דלא כתיב האי קרא דתרומתכם אלא *בתרומת מעשר נפקא לן דמיירי בתרומה גדולה מדכתיב כדגן מן הגורן כלומר כתרומה גדולה שנוטל ישראל מגרנו והשתא איתקש תרומת מעשר לתרומה גדולה להאי מילתא דמה תרומה גדולה וכו' :

רש"י בת"י

דתשרי פטורים, מאי אמרת לאצטרופי הנך דתשרי לגורן אחד דשמא תשרי ר"ה ונצטרפו מדבריהנך דאב ואלול והכי דתשרי ימתין עד שיולדו טלאים בשנה זו ויצטרפו עמהם, הא לא אמרינן דעשירי ודאי אמר רחמנא לא עשירי ספק ואם יכניס לדיר עוד וגם טלאים המתידים לבא שמא יצא אחד מאלו בעשירי וה"ע עשירי ספק דשמא אין זה ראוי למעשר שכבר נפטר דלמא הוי אלול ר"ה ונצטרפו הני של תשרי עם אותן של אלול ונפטרו ומשל אב היו פטורים שאין להם ליצרף : דלמא אתי למשקל מהנך. מאותן של אב או מאותן של תשרי דהויא תורבא דמעייל חולין לעזרה דאי שקיל מהנך דאב שמא אלול ר"ה ונמלא שזה שנטל אין לו ליצרף ולא מעשר הוא וכן מאותן של תשרי : קמ"ל דלא גזרינן : **מתני'** היו לו מאה ונטל עשרה. בלא שום מנין, או עשרה ונטל אחד בלא מנין אין זה מעשר וטעמא מפרש בגמ' : ר' יוסי אומר מעשר. הוי: קפץ אחד מן המנויין. (י"ח)[מאותן י'] שיצאו חוץ לפתח ונטל עשירי ונפטרו הט' וקפץ אחד מן הט' לתוך הדיר כל אותן שבדיר פטורים אם אינו ניכר איזה הוא דשמא יצא בי' והוא אינו ראוי לכך שכבר נפטר : מן המעושרים מן המעשרים שכבר קדשו קפץ א' מהן לתוך הדיר · כולהו ספק מעשר וירעו עד שיסתאבו דכל זמן שהם תמימים אסור לשחוט קדשים בחוץ: גמ' וליפשדי להו ירקא. ירק עשב יטיל להם בחוץ ויצאו אחריו ולמה מעמיד אמותיהן גזרה שלא יהיה שם לקוח או יתום ויצאו עמהם הילכך מעמיד אמותיהן ולא יצא אלא מי שיש לו אם דהוו לוקחין אין להם אם נמכרת עמהן : בן גומל אומר בב' תרומות הכתוב מדבר. דללוים קאמר רחמנא ונחשב לכם כדגן וכו' כלומר תרומת מעשר מן המעשר שאתם נותנים לכהנים תהיו נטלים במחשבה דכתיב ונחשב לכם תרומתכם וגו' כאותה תרומה שנתן ישראל לכהן מן הגורן אלמא ב' תרומות כתיב בקרא ואתרווייהו קאי ונחשב וכו' : אומד. שאומד מדעתו בלא מדה כמה שאין יש ונותן תרומה לפי אומדו: מחשבה· שאינו מפריש מיד אלא נותן עינו ניטול תרומה בצד זו ואוכל בצד אחד וכל כך מלתא נפקא מונחשב ומעשר דגן קרייה :

תוספות

ונוטל אחד מן האלולין. ואין שייך לאסור כאן משום לא יבקר כדאסר אפוקי בעל מום בריש עשרה בריש פירקין (דף נג:) :

כשם שהתרומה גדולה ניטלת מאומד. מן התורה אין שייך בה אומד דחטה אחת פוטרת את הכרי יג] ולא נתנה בה תורה שיעור דראשית דגנך כתיב (דברים יח) אלא משום דבתרומת מעשר שייך אומד יד] ששיעורה כתוב (במדבר יח) מעשר מן המעשר ובתרומה גדולה כמי תקנו חכמים שיעור שייך בה אומד ומיהו בזה אין טו] *להקשות תרומת מעשר לתרומה גדולה שיועיל במתכוין חטה אחת דהא כתיב מעשר מן המעשר ומיהו אם במתכוין מוסיף לכאורה מהני דלהכי מקיש לתרומה גדולה דנטלת טז] מאומד למטה כדי שיתרום בעין יפה שמתוך שירא יז] שלא יטול פחות טטל בעין יפה יח] כדתנן פ"ק דתרומות (משנה ז) אין תורמין לא במדה ולא במשקל ולא במנין יט] ובתוספתא גרס מה תרומה גדולה אינה ניטלת אלא באומד ובמחשבה כ] וכן גרס ר"ת וגרס עלה בירושלמי בפ"ק דתרומות תני ר"א בן גומל *לא במדה כו' ופרק כל המנחות באות מצה (דף נה. ושם) מסיים בברייתא דשמעתין ומה תרומה גדולה בעין יפה כו' כא] והתם א"ר אלעזר בן גומל תורמים תרומת מעשר תאנים על גרוגרות במנין וגרוגרות על תאנים במדה משום עין יפה ולא נקט אינה ניטלת כב] אלא במחשבה ובאומד אלא כדי שיעשה בעין יפה וא"ת סוף פרק כל הגט (גיטין דף ל: ושם) דמפרש *אביי ישראל שאמר לבן לוי כך אמר לי אבא מעשר יש לך בידי או מעשר לאביך בידי חוששין לתרומת מעשר שבו כיון דלא קיין לא [הוי] מתקין ליה כג] כור מעשר לאביך בידי או כור מעשר יש לך בידי אין חוששין לתרומת מעשר שבו כיון דקייץ כד] תקוני תקניה ומוקי לה כאבא אלעזר בן גומל דמקיש תרומת מעשר לתרומה גדולה וכשם שיש לו [רשות] לבעה"ב לתרום תרומה גדולה כך יש לו [רשות] לתרום תרומת מעשר והשתא כיון דאפשר באומד א"כ כה] בלא קייץ *נמי ניחוש דילמא תיקן כו] מאומד י"ל כהי דעל בן לוי מצוה לעשות בעין יפה מ"מ בעה"ב אין לו לעשות עין יפה בשל אחרים ואפילו יש לו רשות אין לעשות להוליא עצמו מתרעומתן של כהן ולוי שלא יתרעמו עליו זה או זה אם יטעה באומד שלו וא"ת פ"ד דתרומות (מ"ו) הא דתנן המונה משובח והמודד משובח הימנו והשוקל משובח משלשתן [ב] ובירושלמי פ"ק דתרומות מקשה לה ומשני כאן לתרומה גדולה כאן לתרומת מעשר [ג] ותני ר"א בן גומל מנין שאין תורמין לא במדה ולא במנין ולא במשקל ת"ל ונחשב לכם תרומתכם והרמותם במחשבה אתה תורם ואין אתה תורם במשקל במדה ובמנין פירוש ההיא דאין תורמין בתרומה גדולה דלכ"ע מלותה מאומד וההיא דהמונה משובח בתרומת מעשר וכרבנן והא דמייתי ברייתא דאבא אלעזר בן גומל לאשמועינן דפליגי בתרומת מעשר וא"ת דבירושלמי אמר ההיא דהמונה משובח ממאי הוא משובח אמר רב הונא מן התורם באומד משמע דמאומד הוי תרומה אלא שהמונה משובח ואמר נמי התם א"ר הלל מתני' אמרה כן והשוקל משובח משלשתן פי' מכלל דאיכא שלשה בר משוקל וא"ר חנינא תפתר בשלשתן ולית ש"מ כלום כז] ואי לרבנן לדידהו אין תרומת מעשר מאומד ואי כאבא אלעזר בן גומל האמר דמלוה לעשות מאומד ונראה לפרש דלר"א בן גומל נמי לא ילפינן אלא דמועיל מאומד [ד] ולא דשויה מלוה מאומד והשתא הא דמשני כאן בתרומה גדולה כאן בתרומת מעשר הייט כר"א בן גומל וניחא השתא הא דמייתי עלה ברייתא דאבא אלעזר בן גומל א"כ מודו רבנן נאבא אלעזר בן גומל דמאומד הוי תרומה אבל אין מלוה לעשות מאומד וא"ת והיכי סברו רבנן לעשות מאומד א"כ הו"ל מרבה כח] מעשרות יש לומר הייט במרבה במתכוין אבל כשמתכוין לאומד יפה לא חשיב מרבה ומיהו במידי דשרי מאומד משמע פ' כל המנחות באות מצה (מנחות דף נד: ושם) דלא חיישינן אי מרבה אף במתכוין דהא קתני תורמין תאנים על גרוגרות במנין ופריך דהו"ל מרבה על המעשרות ובתרומת מעשר איירי כדמוכח סיפא ומשני אבא אלעזר בן גומל היא ומשום עין יפה והתם במתכוין מרבה וכל מה שירצה להרבות חשוב עין יפה ונראה דלית ליה [ה] כדאבא אלעזר בן גומל המרבה במעשרות מעשרותיו מקולקלין דבמעשר כט] נמי שרי מאומד כדמוכח בשמעתין כדקאמר ומעשר קריה רחמנא תרומה דכתיב ל] כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה ובמעשר ראשון איירי דכתיב בסיפיה דקרא נתתי ללוים לנחלה וקשה אסוגיא דשמעתין לא] למה לי [לאוקמא] הכי דר"א בן גומל ורבי יוסי ברבי יהודה אית להו

רבינו גרשום

מאי אמרת ליצטרפי לגורן אחר. הנך ה' דקאסרינן דפטירו עשירי ודאי אמר רחמנא שלא נכנס לדיר מעולם אלא עכשו ולא ספק דשמא עשירי שיצא הוא מאותן ה' שכבר נכנסו לגורן והם ספק של שנה זו ספק של שנה שעברה: פשיטא. דלבן עוא' אחד מן אלוליים בעי למישקל ומאי קמ"ל רבא : מהו דתימא. ליגזור דלא אתי למשקל מהנך דלאו אלוליים קמ"ל דליכא למיחש דהא אפשר שירביצן או שיעמידן לאלוליים כדי שיהו ניכרין לו ויכול למנותן כך ולא אתי למישקל מאידך: קפץ מן המנויין לתוכן. לתוך אלו שבדיר שעדיין לא נמנו כולן פטורין דהנהו קרי מנויין מא' ועד ט' קודם שיצא העשירי והני מנויין פטורין אע"ג דמת עשירי בדיר משום המנויין הראוי דבשעה שיצאו הן עדיין היה עשירי חי והיה ראוי להשלים המנין וכן כל מקום שמשתייר בדיר כדי להשלים למנין אותן שיצאו קרי לאותן שיצאו מנין הראוי משום הכי כי קפץ אחד מן המנויין לתוכן כולן פטורין דמנויין שיצאו נפטרו במנין הראוי. *וכי קפץ (לאותן) לתוכן הוו כולהו ספק מנויין : מן המעושרין לתוכן.

הגהות הב"ח

(א) במשנה כאיזה צד כו' כצ"ל כולו: (ב) שם ותוכו כבבא א' ב' וכו' הרי אלו מעושרים היו לו מאה וכו' ר' יוסי ברבי יהודה אומר הרי זה מעשר: (ג) גמ' ת"ר כל אשר יעבור תחת כל"ל ותיבת תחת נמחק: (ד) רש"י ד"ה פשיטא וכו' דהכך י' דאב:

גליון הש"ס

גמ' גזירה משום לקוח. לעיל נג ע"א:

מסורת הש"ס

כ"א דהשתא לאפשר כו' לא ידע הי נפיק כו' נ"ק

[כ"מ ו.]

כ"מ ו:

[מנחות ו. תמורה כט. לעיל מ. חולין קלה:]

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פ"ו מהלכות בכורות הל' א סמג עשין ריב :

לח ב מיי' שם פ"ח הלכה יד :

לט ג מיי' שם הל' טו :

מ ד מיי' שם פ"ז הלכה יד :

כ"א מקפין

מא ה ו מיי' שם פ"ז הלכה א :

מב ז מיי' פ"ג מהלכות תרומות הלכה ד :

נ"א מכין שאין תורמין לא במדה כו' נ"ק

נ"א רב חסדא בן ישראל שאמר לבן לוי אבא כו' נ"ק

נ"ל נמי ניחוש דאי לאו תיקן כו'

שיטה מקובצת

א] כיצד מעשרין תי' באיזה צד נמחק : ב] ומונין בשבט א' : ג] מעושרין היה לו : ד] לתוכן כולן פטורין : ה] כאחד ומעמיד אמותיהן : ו] ליפקו וליתו : ז] ת"ר תחת נמחק : ח] תרומתכם כדגן מן הגורן בשתי : ט] כי נפיק בריש עדירה ת"ר עשרה נמחק : י] והאי אמרינן לקמן מנאן רבוצין : יא] יוצאין ב' כאחד : יב] עשרה כו' ונטל אחד כלומר : יג] הכרי דלא נתנה בה תורה שיעור אלא דראשית : יד] דשיעורה כתוב : טו] מן התורה : טז] אין להקיש : יז] דנטלת באומד ובמצוה : יח] שירא לעצמו שלא : יט] יפה ותנן בפ"ק : כ] במנין וכן תרומת מעשר ובתוספתא : כא] מעשר אינה ניטלת אלא באומד ובמחשבה וכן : כב] ולא קאמר התם דלא : כג] כו' אלעזר : כד] ניטלת אלא משום מחשבה ואלא משום [מדות (אומד)] : כה] ליה בעה"ב :

כד] דקייץ ליה : כה] א"כ כי לא קייץ : כו] תיקן ליה בעה"ב : כז] כלום והשתא אי לרבנן : כט] דבמעשר ראשון נמי : ל] דכתיב כי את : לא] דשמעתין דלמה ליה למימר דר' אלעזר :

מייר במעשר עצמו כולן ירעו דכולהו הוי ספק מעשר : גזירה משום לקוח ויתום לכך מעמיד אימן בחוץ להודיע שאין שם לקוחות ויתום ואימותיהן בחוץ משום דכבר מעושרות הן : ואין זה עשירי. דלא מנאן : ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן. בב' תרומות הכתוב מדבר דאקיש קרא תרומת מעשר לתרומה גורן. דהיינו כדגן מן הגורן מה תרומה גדולה ניטלת באומד ובמחשבה. שאין צריך למנות עד מאה וליטול עשרה אלא בעין יפה שנים כדאמר נותן עיניו בצד זה ואוכל מצד אחר ואמרינן ב' לוגין שאני עתיד להפריש הן תרומה:

הגהות צ"ק [א] מוניס כו' יהיו [ב] בירושלמי [ג] דתניא ר"א בן גומל אומר מנין [ד] כ"ל ולא דהכא מלוה מאומד כו' [ה] צ"ל דלאבא אלעזר כו'

נושא כיצד מעשרין (הבנ"ד)

נושא שיטת ר' יוסי ב"ר יהודה הפרשת מעשר בהמה באומד ובמחשבה

*במדבר יח: כו-כז

*במדבר יח: כז ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב